

Õiguskantsler

Anastassia Kovalenko-Kõlvart
Tallinna Linnavolikogu Keskerakonna
fraktsioon
anastassia.kovalenko-
kolvart@tallinn.ee

Teie 19.04.2024 nr

Meie 26.04.2024 nr 14-1/240639/2402475

Tallinna linnapea valimine

Lugupeetud Anastassia Kovalenko-Kõlvart

Seoses käesoleva aasta 14. aprillil toimunud Tallinna linnapea valimisega esitasite linnavolikogu Keskfraktsiooni nimel õiguskantslerile mitmeid küsimusi. Tänan Teid ja vastan neile samas järjekorras, taasesitades ka Teie küsimuse.

1. Kas on tõenäoline, et Tallinna linnapea valimistel rikuti salajase hääletamise printsiipi?

[Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse](#) (KOKS) § 27 kohaselt valib volikogu linnapea selles seaduses ja linna põhimääruses sätestatud tingimustel ja korras kuni neljaks aastaks. KOKS-i (§ 45 lg 3) ja [Tallinna põhimääruse](#) (§ 28¹ lg 1¹; § 43 lg 3) kohaselt peab linnapea valimine toimuma salajasel hääletamisel. Hääletamise salajasus on hääletaja õigus ja kohustus. Selle põhimõtte eesmärk on anda hääletajale vabadus hääletada vastavalt oma südametunnistusele. Hääletamise salajasus kaitseb selle avalikuks saamise eest, kuidas keegi valib, on valinud või tahab valida. Hääletajat ei tohi asetada olukorda, kus ta on kohustatud tõendama, kuidas ta hääletas. Seega on taunitav ka oma hääletussedeli pildistamine ja foto näitamine kolmandatele isikutele, samuti hääletussedelite täitmine eelnevalt kokkulepitud mustri järgi või eri värvi pliiatsitega. Kui linnapea valimisel soovitakse salajasuse põhimõttest loobuda, tuleb selleks eelnevalt muuta seadust ja põhimäärust. Nõnda kaoks ehk ka taunitav häälte kontrollimise võtte, mis seisneb saadikute suunamises hääletamisedelit üldse mitte välja võtma.

2. Kas kirjeldatud asjaolud ja protseduur võivad viidata võimalikule saadikute survekamisele ja mõjutamisele hääle andmisel, luues olukorra, kus nende vaba tahte avaldamine ei olnud tagatud?

Tallinna põhimääruse § 28¹ lõike 3 kohaselt valmistab salajase hääletamise ette, viib selle läbi ja koostab protokollid hääletamistulemuste kohta linnavolikogu moodustatud hääletamiskomisjon. Õiguskantsler ei tee järelevalvet linnapea valimise toimingute üle ega saa seetõttu õiguslikult tuvastada linnavolikogu liikmete survekamist hääletada kokkulepitud viisil või hääletamisest hoiduda.

Volikogu liikmel on vaba mandaat. Ta peab juhinduma seadusest, linna õigusaktidest ning linnaelanike vajadustest ja huvidest (KOKS § 17 lg 2). Mandaadiga kaasneb vastutus, sealhulgas eetilise ja poliitiline vastutus.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

3. KarS § 162 lg 1 ja KarS § 166 lg 1 sätestavad konkreetsed tagajärjed valimisvabaduse ja hääletamissaladuse rikkumise osas. Kas need sätted võivad teoreetiliselt laieneda ka linnavolikogu sisevalimistele või on tegu karistusseadustiku kitsaskohaga?

[Karistusseadustiku](#) (KarS) viidatud sätted ei laiene linnavolikogu sisevalimistele ja see on Riigikogu valik.

KarS §-d 162 ja 166 kuuluvad 10. peatüki 3. jakku (§-d 160-168). KarS § 160 („Valimise mõiste“) sätestab: „Valimine käesoleva jao tähenduses on Riigikogu, kohaliku omavalitsuse volikogu või Euroopa Parlamendi valimine“. Karistusseadustiku kommentaarides öeldakse: „Kuivõrd valimise mõiste tavatähenduses ei ole piiratud riigivõimu, kohaliku omavalitsuse ja Euroopa Parlamendi valimisega, kuid seadusandja on valimisvabaduse vastu suunatud süütegudena pidanud karistamisvääreteks ainult riigivõimu, kohaliku omavalitsuse ja Euroopa Parlamendi valimisi kahjustavaid tegusid, siis on käesolevas jaos sisalduvates süütekoosseisudes **valimine eraldi defineeritud**. Sellise definiitorse sätte lülitamine KarS-i on vajalik süütekoosseisude täpseks määratlemiseks, s.o seaduslikkuse põhimõtte realiseerimiseks.“¹

4. Meie arvates on toimunu kahetsusväärne, kuna tekitab selgusetuse, mis on aktsepteeritav ja mis mitte. Palume seisukohta ka selle kohta, kas tegemist oli pelgalt poliitilise protsessiga või on siin ületatud kui mitte rohkem, siis vähemalt heade tavade ja euroopalike kommetega kooskõlas olev käitumismall.

Hääletamise salajasuse põhimõte linnapea valimisel on seadusest (KOKS) ja Tallinna põhimäärusest tulenev nõue (vt ülal). Euroopalikule väärtusruumile on omane, et valitavad esinduskogud järgivad kehtivaid õigusnorme ja -põhimõtteid.

5. Linnavolikogu ja vallavolikogud lähtuvad küll enesereguleerimise põhimõtetest, sealhulgas protestide lahendamise osas. Samas käesolev viib olukorrani, kus ka kõik korralduslikud otsused muutuvad poliitilisteks. See ei anna võimalust erapooletult võtta vastu protseduurilisi otsuseid, samuti lahendada erinevaid proteste või kaebusi. Kas siin kooruvad välja kitsaskohad KOKS-i või linna ja valdade endi põhimäärustes ja volikogude töökorralduse seadustes, mis vajaksid täpsemalt reguleerimist?

[Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) § 156 lõike 1 kohaselt on volikogu kohaliku omavalitsuse esinduskogu, seega põhiseadusorgan. Valla- ja linnavolikogul on enesekorraldusõigus, sealhulgas õigus kehtestada oma töökorraldus- ning menetlusreeglid. Enesekorraldusõigust kasutades peab volikogu järgima põhiseaduse ja [Euroopa kohaliku omavalitsuse harta](#) norme ja printsiipe ning seadusi. Kuna volikogus tehakse kohalikku poliitikat, võivad ka korralduslikes küsimustes tekkida vastuolud. Üldjuhul tuleks volikogusisesed vaidlused lahendada volikogul endal oma enesekorraldusõiguse raames. Õiguskantsler on Riigikogule soovitanud anda volikogu liikmele teatud küsimustes halduskohtulik kaebeõigus („[Volikogu liikme õiguste kaitse halduskohtus](#)“).

6. Tallinna põhimääruse § 28¹ lõige 14 sätestab, et kui ükski kandidaatidest ei osutunud valituks, kantakse vastav märge linnavolikogu istungi protokollis, seatakse uuesti üles kandidaadid ja viiakse läbi uus hääletamine. Linnavolikogu vastava otsustuse alusel viiakse uus hääletamine läbi samal linnavolikogu istungil. Seda õigusnormi on tõlgendatud esmakordselt sellisel viisil, et sikuvalimisi võib samal istungil läbi viia kindlaks määramata arv. Kindlaks määramata

¹ Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Koostanud J. Sootak ja P. Pikamäe. 5., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. – Tallinn: Juura, 2021, § 160 komm. 1, lk 565.

hääletamise arvuga võib aga omakorda mõjutada valimistulemusi. Soovime teada Teie hinnangut sellele.

Tallinna põhimääruse § 28¹ lõige 14 ei sea piiri hääletuskordade arvule. Seega on juhul, kui isikuvalimisel ei osutu ükski ülesseatud kandidaatidest või ainus ülesseatud kandidaat valituks, õiguspärane viia samal istungil läbi uusi hääletusi. Oluline on, et igale uuele hääletamiskorrale eelneks volikogu vastav otsustus. Hääletamisel tuleb järgida seaduse ja linna põhimääruse sätteid. Tallinna põhimääruse viidatud sätte eesmärk on võimaldada poliitiliste protsesside käigus leida kompromisse, et moodustuks linnavolikogu esimehe, aseesimehe (aseesimeeste) või linnapea ametisse valimiseks vajalik enamus.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise